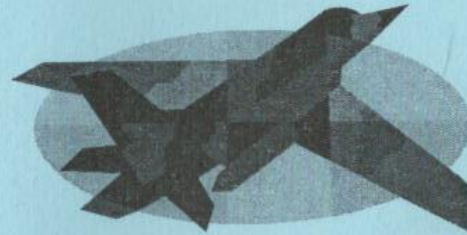

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

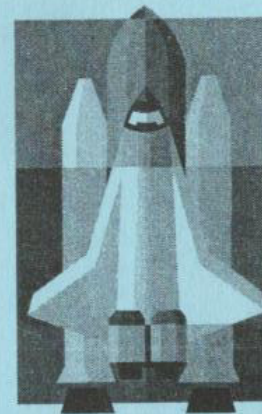

МАТЕРІАЛИ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ**

19-20 лютого 2008 р.

Київ 2008

УДК: 009 (082)

Актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції 19-20 лютого 2008 р. / за заг. ред. О.В.Петренка, О.М.Ічанської. – К.: НАУ, 2008. – 144 с.

Містить матеріали доповідей щорічної науково-практичної конференції з проблем психології діяльності в особливих умовах.

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

В.П. Харченко, д-р тех.н., проф., проректор з наукової роботи
Національного авіаційного університету

Заступник голови оргкомітету:

О.В. Петренко, к.психол.н., доц., завідувач кафедри
авіаційної психології, заступник директора з наукової роботи
Гуманітарного інституту НАУ

Члени оргкомітету:

проф. Л.Ф. Бурлачук
доц. Т.В. Вашека
доц. О.М. Долгова
ст. викл. В.В.Злагодух
доц. О.М. Ічанська
проф. Г.В.Ложкін

проф. О.Р. Малхазов
доц. О.М. Назарук
доц. Л.В. Помиткіна
доц. О.В. Сечейко
проф. В.О. Татенко
доц. С.М. Хоружий

Секретаріат конференції

В.В.Злагодух (голова секретаріату)
Е.І.Кологривова
О.В.Івачевська

*Рекомендовано до друку вченою радою Гуманітарного
інституту НАУ (Протокол №4 від 14 лютого 2008 р.)*

© Національний авіаційний
університет, 2008

Предметом професійно-психологічної підготовки є психологічні проблеми здійснення та підвищення ефективності службової діяльності, цілеспрямованої роботи з персоналом органів внутрішніх справ України. Об'єктом професійно-психологічної підготовки є: працівники ОВС; колективи працівників ОВС; події та ситуації в процесі здійснення персоналом ОВС оперативно-службової діяльності.

Важливість професійно-психологічної підготовки не викликає сумніву у працівників та керівництва МВС, що неодноразово наголошувалось на різних рівнях і ніким формально не заперечувалось. Але в умовах відсутності матеріально-технічного та кадрового забезпечення вона реалізується переважно за рахунок зусиль ентузіастів та спеціалістів-психологів.

Ольга Кудрицька

м. Київ

Формування позитивного образу Я фахівців з управління повітряним рухом засобами тренінгу професійної рефлексії

Сучасні умови життя в цивілізованому суспільстві пред'являють особливі вимоги до психіки та поведінки людини. Якщо сучасна людина хоче бути успішною й психічно благополучною, то якою саме вона повинна бути? Уявлення індивіда про самого себе, як правило, базуються на різноманітних засобах самосприйняття (елементах самоопису), що призводять до формування образу Я.

Образ Я включає в себе не тільки психологічні (уявлення про свої психічні властивості, моральні якості), а й соціальні компоненти, джерелом яких є взаємодія індивіда з іншими людьми, яка не тільки проявляється, але й формується в діяльності.

Робота в умовах дефіциту часу при великому потоці інформації є важким випробуванням для всіх функціональних систем людини. Працездатність, стресостійкість, функціональна

рухливість, точність оцінки ситуації тощо, - у сукупності ці характеристики забезпечують індивідуальний стиль професійної діяльності й особливо чітко проявляються в процесі управління повітряним рухом (УПР), коли проблематична демонстрація соціально схвалюваних стереотипів.

Теоретичний аналіз поведінки й результативності спеціалістів з УПР виявив такі закономірності. Протягом психологічної підготовки фахівців до діяльності в особливих умовах, в тому числі і до управління повітряним рухом, основні зусилля зосереджені на формуванні та розвитку пізнавальних (когнітивних) психічних процесів та комунікативних навичок, коли як зовсім не звертається увага на розширення та ріст самосвідомості спеціалістів. Вважається, що на ефективність професійної діяльності з УПР в основному негативно впливають:

- порушення функцій уваги, пам'яті;
- помилки у судженнях, як наслідок - неадекватні рішення;
- брак комунікації між авіаційними диспетчерами тощо.

В даному переліку відсутні пункти, пов'язані з особистими внутрішніми переконаннями, почуттями, переживаннями спеціалістів з УПР. Постає питання: невже пізнання себе, своєї особистості, своїх професійно важливих здібностей й якостей не має жодної цінності для успішного виконання професійних задач?

В підтвердження нашим припущенням можна навести тезу Годфруа про те, що психологічні проблеми й деструктивна поведінка людини є наслідком неадекватної інтерпретації нею своїх почуттів, потреб й прагнень, тобто неадекватності самосвідомості.

На наш погляд, незнання себе, своїх сильних і слабких сторін, відсутність тонкої диференціації власних психічних станів ускладнює не тільки професійний, а й особистісний ріст фахівця. Тому ми вважаємо, що в так званий „перелік” якостей, що забезпечують успішність професійної діяльності з УПР, варто додати чинники, пов'язані з актами самосвідомості спеціалістів, такі як:

особливості внутрішньої переробки позитивного чи негативного досвіду професійної діяльності;

вплив суджень та оцінок інших людей (особливо авторитетних в професійній сфері);

вплив базової Я-концепції спеціаліста (відношення ідеальних та реальних образів Я, наділених, відповідно, негативними чи позитивними змістами, важливими в професійній діяльності для кожного конкретного фахівця УПР).

Отже, окресливши проблему в загальному вигляді, ми звернулися до вибору конкретних й ефективних методів, які дозволяють стимулювати розвиток самосвідомості. Одним з таких методів став тренінг розвитку професійної самосвідомості, ще відомий під назвою тренінг професійної рефлексії. Ряд дослідників (А.Ф. Бондаренко, І.В. Вачков, Т.С. Яценко), аналізуючи широкий спектр тренінгових систем, підкреслюють необхідність розробки та впровадження даних методів в психологічну практику.

Для кожної групи фахівців повинна готуватися індивідуальна тренінгова програма, змістовні та формальні аспекти якої залежать від цілого ряду факторів: конкретних подій, що відбулися останнім часом в організації, особистісних особливостей учасників групи, їх соціального статусу, життєвих проблем, загального рівня психологічної культури, віку тощо. Наповнення програми конкретними психотехніками й вправами змінюється з урахуванням перерахованих факторів, а також особливостей внутрішньо групових процесів. Разом з тим, тренінг професійної рефлексії має досить усталену узагальнену структуру, що включає обов'язкові змістовні блоки й процедурні моменти.

Рефлексія, в даному контексті, виступає як активний процес самопізнання. Результатом такої рефлексивної діяльності є якісно новий рівень розуміння себе та іншої людини. В руслі нашої тематики доречно казати про когнітивну рефлексію, яка зводиться до перевірки інтуїтивних передбачень й гіпотез відносно засобів та способів досягнення професійного результату, наявного когнітивного рівня базових знань, умінь, та навичок.

Отже, в когнітивному плані можливо відмітити в якості результату формування образу Я, отримання (або трансформацію) нового знання про себе, свої здібності й професійні уявлення.